9. समासाः

अभ्यासः

प्रश्न 1. प्रदत्तपदानां विग्रहं कृत्वा समासनाम लिखत-

समस्तपदम्	विग्रहः	नाम
विद्यालयः	विद्यायाः आलयः	तत्पुरुषः
i. सप्तर्षिः	....	....
ii. खलसज्जनौ	....	....
iii. गृहोद्याने	....	....
iv. विभवहीनाः	....	....
v. चतुर्भुजम्	....	....
vi. पत्रपुष्पे	....	....
vii. लौहघटिता	....	....
viii. खगोत्तमः	....	....
ix. सुखदु:खे	....	....
x. त्रिलोकी	....	....

उत्तराणि:

(*i*)	सप्तर्षिः	सप्तानाम् ऋषीणाम् समाहारः		(द्विगुः)
(*ii*)	खलसज्जनौ	खलः च सज्जनः च		(द्वंद्व)
(*iii*)	गृहोद्याने	गृहस्य	उद्याने	(षष्ठी तत्पुरुषः)
(*iv*)	विभवहीनाः	विभवैः	हीनाः	(तृतीया तत्पुरुषः)
(*v*)	चतुर्भुजम्	चतुर्णाम्	भुजानाम् समाहारः	(द्विगुः)
(*vi*)	पत्रपुष्पे	पत्रम् च	पुष्पम् च	(द्वन्द्वः)
(*vii*)	लौहघटिता	लौहेन	घटिता	(तृतीया तत्पुरुषः)
(*viii*)	खगोत्तम्	खगेषु	उत्तमः	(सप्तमी तत्पुरुषः)
(*ix*)	सुखदु:खे	सुखम् च	दु:खम् च	(द्वन्द्वः)
(*x*)	त्रिलोकी	त्रयाणाम्	लोकनाम् समाहारः	(द्विगुः)

प्रश्न 2. प्रदत्तपदानां समासं कृत्वा समासनाम लिखत-

विग्रहः	समस्तपदम्	नाम
कुसुमानाम् अवलिः	कुसुमावलिः	तत्पुरुषः
i. सप्तानां पदानां समाहार:	....	....
ii. परेषाम् उपकार:	....	....
iii. राम: च लक्ष्मण: च	....	....
iv. न पेयम्	....	....
v. धर्म: च अर्थ: च	....	....
vi. काम: च मोक्ष: च	....	....
vii. पञ्चानां वटानां समाहार:	....	....
viii. मातु: गृहे	....	....
ix. न इष्टम्	....	....
x. त्रयाणां भुवनानां समाहार:	....	....
xi. लाभ: च अलाभ: च	....	....

उत्तराणि:

(*i*) सप्तानां पदानां समाहारः	**सप्तपदम्**	**द्विगुः**
(*ii*) परेषाम् उपकारः	**परोपकारः**	**षष्ठी तत्पुरुषः**
(*iii*) रामः च लक्ष्मण च	**रामलक्ष्मणौ**	**द्वन्द्वः**
(*iv*) न पेयम्	**अपेयम्**	**नञ् तत्पुरुषः**
(*v*) धर्मः च अर्थः च	**धर्माथौ**	**द्वन्द्वः**
(*vi*) कामः च मोक्षः च	**काममोक्षौ**	**द्वन्द्वः**
(*vii*) पञ्चानां वटानां समाहारः	**पञ्चवटी**	**द्विगुः**
(*viii*) मातुः गृहे	**मातृगृहे**	**षष्ठी तत्पुरुषः**
(*ix*) न इष्टम्	**अनिष्टम्**	**नञ् तत्पुरुषः**
(*x*) त्रयाणा भुवनानां समाहारः	**त्रिभुवनम्**	**द्विगुः**
(*xi*) लाभः च अलाभः च	**लाभालाभौ**	**द्वन्द्वः**